

ПРИВІЛЕЇ ТА ІМУНІТЕТИ МІЖНАРОДНИХ МІЖУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

PRIVILEGES AND IMMUNITIES OF INTERNATIONAL INTERGOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN CONTEMPORARY INTERNATIONAL LAW

Сіваш О.М., доцент кафедри міжнародного права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена розгляду привілеїв та імунітетів міжнародних міжурядових організацій. В роботі зазначається, що у міжнародному праві норми, які регулюють привілеї та імунітети мають давню історію, що пов'язана з еволюцією держави як суб'єкта міжнародного права. Однак, правова природа ММУО інша ніж у держави. Організація не є суверенним суб'єктом, однак представляє собою самоврядного суб'єкта, що має автономну волю, виступаючи в міжнародних правовідносинах від власного імені. З огляду на положення сучасного міжнародного права міжнародні міжурядові організації наділяються певним комплексом привілеїв та імунітетів. В статті розглядаються окремі етапи розвитку концепції імунітету міжнародних організацій. На першому етапі перші міжнародні організації отримали імунітет, який випливав з розширення концепції нейтралітету. Розглядаються можливі причини подібного підходу. На другому етапі було надано дипломатичні привілеї та імунітети окремим організаціям та їх посадовим особам. Визначаються недоліки застосування до міжнародних організацій за аналогією дипломатичних привілеїв та імунітетів. Третій етап – це становлення концепції «функціонального імунітету» міжнародних організацій. Розглядається закріплення даної концепції в договорах пов'язаних з функціонуванням ООН. Саме створення ООН і нормотворча діяльність в рамках цієї організації сприяли формуванню сучасного підходу до питання привілеїв та імунітетів ММУО. Аналізуються положення Статуту ООН, який в загальному плані визначив привілеї та імунітети організації. Розглядається Конвенція про привілеї та імунітети ООН, яка конкретизувала поняття функціонального імунітету ООН і деталізувала привілеї та імунітети посадових осіб ООН та представників держав-членів. Визначається, що ця Конвенція вплинула на наступні договори щодо привілеїв та імунітетів міжнародних організацій як універсальних так і регіональних. Констатується, що привілеї та імунітети ММУО закріплюються в різних договірних джерелах. Визначається в якості дискусійного питання в сучасному міжнародному праві проблема існування звичаєвої норми щодо юрисдикційних імунітетів міжнародних організацій. Зазначається, що в науці міжнародного права підіймається питання про допустимість обмеження юрисдикційних імунітетів міжнародних організацій по аналогії з обмеженням юрисдикційного імунітету держав.

Ключові слова: міжнародні міжурядові організації, імунітети, привілеї, функціональний імунітет, обмеження імунітету.

The article is dedicated to privileges and immunities of international intergovernmental organizations. The paper notes that in international law the rules governing privileges have a long history associated with the evolution of the State as a subject of international law. However, international intergovernmental organizations are of a different legal nature than states. The Organization is not a sovereign entity, but a self-governing entity with an autonomous will, acting in international legal relations on its own behalf. Given the state of contemporary international law, international intergovernmental organizations are endowed with a set of privileges and immunities. The article considers individual stages of development of the concepts of immunity of international organizations. In the first stage, the first international organizations had been granted immunity as a result of the expansion of the concept of neutrality. Possible reasons for this approach are being considered. In the second phase, diplomatic privileges and immunities were granted to individual organizations and their officials. Disadvantages in the use of diplomatic privileges and immunities for international organizations are identified. The third stage is the formation of the concept of «functional immunity» of international organizations. Consideration is being given to enshrining this concept in treaties relating to the functioning of the United Nations. It was the creation of the United Nations and its normative work that had contributed to the development of a modern approach to the question of the privileges and immunities of the international intergovernmental organizations. The provisions of the Charter of the United Nations, which defined in general terms the privileges and immunities of the organization, are analyzed. The Convention on the Privileges and Immunities of the United Nations, which specified the concept of functional immunity of the United Nations and detailed the privileges and immunities of United Nations officials and representatives of Member States, was under consideration. It is noted that the Convention has influenced subsequent treaties on the privileges and immunities of international organizations, both universal and regional. It is noted that the privileges and immunities of the international intergovernmental organizations are enshrined in different treaty sources. It is determined that there is a debate in contemporary international law about the existence of a customary rule on jurisdictional immunities of international organizations. International law raises the question of the permissibility of limiting jurisdictional immunities of international organizations by analogy with limiting jurisdictional immunity of States.

Key words: international intergovernmental organizations, immunities, privileges, functional immunity, limitation of immunity.

Вступ. Міжнародні міжурядові організації (далі – ММУО) з'явилися як актор міжнародних відносин порівняно недавно. Одні науковці вважають першими ММУО річкові комісії, зокрема, Центральну комісію з навігації по Рейну, створену у 1815 р. Інші вчені схиляються до думки, що міждержавні організації в сучасному розумінні з'явилися у другій половині XIX ст., це так звані адміністративні союзи (наприклад, Міжнародний союз для вимірювання Землі, який виник у 1864 р., чи Всесвітній поштовий союз, створений у 1874 р.) [1, с. 285]. На початку XX ст. створюється Ліга Націй (1919 р.) – перша універсальна організація, а далі кількість міжнародних організацій зростає в геометричній прогресії. Їх діяльність отримує широкого та важливого розмаху, і саме у XX ст. була остаточно визнана правосуб'єктність ММУО¹ [2]. ММУО сьогодні є одним з основних суб'єктів сучасного

міжнародного права. Важливою складовою, що визначає правове положення ММУО є привілеї та імунітети.

Актуальність досліджуваної теми. Привілеї та імунітети є важливою умовою створення такого статусу, при якому ММУО зможе без перепон здійснювати свої повноваження міжнародного характеру і залишатися незалежною від впливу національного права і судочинства держав. На момент появи ММУО в міжнародному праві вже розвивалися доктринальні погляди та існував комплекс норм, які визначали привілеї та імунітети держави. Однак правова природа ММУО відрізняється від держав. Тож викликає науковий інтерес питання про розвиток привілеїв та імунітетів ММУО і їх сучасна регламентація.

Мета статті. Розглянути розвиток привілеїв та імунітетів ММУО; вплив вже існуючих на момент появи ММУО норм щодо держав на регулювання привілеїв та імунітетів організацій; теоретичне підґрунтя їх надання, джерела закріплення та дискусійні питання стосовно цієї проблематики в сучасній науці.

¹ Так, зокрема, у 1949 р. при розгляді питання про відшкодування збитків, понесених на службі ООН, Міжнародний Суд ООН встановив, що «згідно з міжнародним правом ООН має якість міжнародної правосуб'єктності...» [2].

Виклад основного матеріалу. В міжнародному праві норми, що регулюють привілеї та імунітети мають давню історію, яка пов'язана з еволюцією держави як суб'єкта міжнародного права. «Вже у міжплемінних відносинах відбувається генезис основних форм та засобів проведення дипломатичної діяльності», поступово «виникають спеціальні правила, які ще не мають характеру правових норм» [3, с. 151]. Такі правила пізніше стають нормами посольського права і, зокрема, визначають імунітети і привілеї представників держав. Принцип непідпорядкування однієї суверенної держави дії законодавства іншої або вилучення держави та її органів з-під дії юрисдикції іншої держави отримав своє походження саме з посольського права. Отже, до появи ММУО в міжнародному праві склався комплекс норм, якими обумовлювалися сукупність особливих пільг, прав та переваг, які надаються іноземним державам, їх майну і органам. До того важливо зауважити, що еволюція цього інституту іманентно пов'язана з доктриною суверенітету і її розвитком. Вестфальська система закріпила принцип суверенітету і суверенної рівності, а отже принцип римського права «*Par in parem non habet imperium*» (рівний над рівним не має влади) з епохи класичного міжнародного права є визначальним щодо юрисдикційних імунітетів держав. Тривалий час в міжнародному праві панувала ідея абсолютних юрисдикційних імунітетів держави, що ж до привілеїв та імунітетів її органів і представників доктриною було вироблена низка теорій, що обґрунтовували необхідність їх надання і обсяг (екстериторіальності, представницька, функціональної необхідності). Однак, ММУО мають іншу правову природу ніж держави. Вони створюються за волею держав втіленою в установчих документах відповідної організації для вирішення на постійній основі певних завдань. ММУО багатоманітні і розрізняються за сферою та масштабами діяльності, функціями і повноваженнями та ін. Однак будь-яка з таких організацій хоч не є суверенною, також не є простою сукупністю воель держав-учасниць. ММУО представляє собою самоврядного суб'єкта, що має автономну волю, виступаючи в міжнародних правовідносинах від власного імені. З огляду на положення сучасного міжнародного права ММУО певним комплексом привілеїв та імунітетів.

Як зазначає Т. Паюсте у розвитку концепцій імунітету міжнародних організацій можна виділити три чіткі етапи. На першому етапі перші міжнародні організації отримали імунітет, який випливав з розширення концепції нейтралітету. На другому етапі було надано дипломатичні привілеї та імунітети окремим організаціям та їх посадовим особам. Третій етап включав прийняття концепції «функціонального імунітету» міжнародних організацій [4, с. 6].

При створенні перших ММУО в середині XIX ст., у той час, коли держави мали абсолютний імунітет, основною турботою було забезпечення того, щоб приймаючі держави не могли втручатися у функціонування цих нових організацій. Імунітети першим міжнародним організаціям були надані на практичній основі простої необхідності, щоб гарантувати незалежність від приймаючих держав [4, с. 6, 7]. Тож спочатку захист міжнародних організацій був задуманий як адаптація раніше існуючої концепції нейтралітету до контексту міжнародних організацій. Так Європейська комісія Дунаю, що була створена за Паризьким трактатом 1856 р. після закінчення Кримської війни, була наділена дискреційними функціями і адміністративними повноваженнями, а отже потребувалися певні гарантії її функціонування. Тому цій Комісії гарантувався нейтралітет і свобода від територіальних влад (державний акт 1865 р.). Важко не погодитися з Т. Паюсте, що в даному випадку головна причина надання державами захисту Комісії, полягає в бажанні захистити її персонал, якщо між державами членами почнеться війна. Тобто в даному випадку поняття нейтралітету розумілося саме

в контексті законів і звичаїв війни як забезпечення захисту і поваги з боку воюючих сторін. Пізніше поняття «нейтралітету інституцій» розвинулося незалежно від нейтралітету в контексті права війни [4, с. 8]. Так Лондонська конвенція 1871 р. у ст. VII передбачала, що усі споруди і установи будь-якого характеру Європейської комісії, створені на виконання Паризького акту 1856 р. і даного договору користуються нейтральністю, під охороною якої вони знаходились до цього і яка в майбутньому у всіх обставинах буде поважатися Високими договірними сторонами; користування перевагами, що випливають з нейтралітету поширюється на весь адміністративний і технічний персонал Європейської Комісії [5]. Т. Паюсте звертає увагу, що «користуються нейтральністю» саме установи і персонал Європейської комісії Дунаю, а не сама організація. Окрім того вчена підкреслює, що міжнародні угоди щодо функціонування цієї Комісії не містили жодної згадки про дипломатичні імунітети, а незалежність Комісії вважалась результатом нейтралітету. Однак при цьому, уряд Румунії прирівняв членів Комісії до членів акредитованих дипломатичних місій [4, с. 8]. Автор припускає, що прирівняння посадових осіб Комісії до дипломатів відбулося через відносну легкість додавання нових суб'єктів до попередньої існуючої категорії, яка служить тій самій меті, а не створення нового статусу, який потребував би нового законодавства чи правил для його реалізації [4, с. 9]. На нашу думку тут міг бути ще один чинник, що визначив таке «прирівняння». Як зазначав Д.Л. Кунц, міжнародні річкові комісії створювалися по колегіальному принципу і складалися «з осіб, призначених договірними державами, й представляли їх та діяли у відповідності з інструкціями своїх держав», а отже, на думку вченого, вони були об'єктами, а не суб'єктами права [6, с. 50]. Відповідно таке представництво від держав могло повпливати на подібне визначення статусу членів Комісії Румунією в національному акті шляхом надання їм дипломатичних привілеїв та імунітетів. Окрім того, це може бути поясненням відсутності закріплення пільг самої організації, оскільки правосуб'єктність міжнародних організацій того часу скоріше була фактичною, лише формувалась, а юридично не визнавалась. Окрім того, відомий сучасному праву міжнародних організацій інститут міжнародної цивільної служби та її принципи фактично активно почали формуватися в процесі функціонування Ліги Націй. Саме тоді з'явилась і реалізувалась ідея незалежності службовців організації від урядів держави громадянства, а разом з цим утверджувалась ідея необхідності закріплення імунітетів і привілеїв як персоналу організації так і самої організації.

Якщо звернутися до аналізу регламентації привілеїв та імунітетів першої універсальної організації – Ліги Націй, потрібно зауважити, що її Статут містив наступне достатньо коротке положення стосовно імунітетів (ст. 7): «Представники членів Ліги та офіційні особи Ліги, які займаються справами Ліги, користуються дипломатичними привілеями і імунітетами... Будівлі та інше майно, зайняте Лігою або її посадовими особами або представниками, присутніми на її засіданнях, є недоторканими» [7]. Тож, Статут закріплював певну зовнішню незалежність посадовцям Ліги від держав-членів, надаючи дипломатичні привілеї та імунітети «коли вони брали участь у справах Ліги». Мотивація цього принципу полягала в тому, щоб дозволити посадовцям Ліги виконувати свої функції, не побоюючись втручання чи тиску з боку національних урядів. Це також розглядалось як спосіб підвищення престижу посадових осіб Ліги та надання їм можливості бути на рівних з національними дипломатами. Потрібно зауважити, що на в той час інститут міжнародної цивільної служби був на початку свого розвитку. Саме створення Секретаріату Ліги Націй стало початковою віхою в розвитку сучасної міжнародної цивільної служби. Перший Генеральний секретар Ліги Націй

Е. Драммонд намагався реалізувати амбітні ідеї щодо її організації. За його словами, це має бути «дійсно міжнародна цивільна служба», на якій посадові особи з багатьох різних держав-членів «були би виключно слугами Ліги і жодним чином не представляли і не несли відповідальність перед урядами країн, громадянами яких вони були» [8, с. 3]. Зазначені положення Статуту Ліги закріплювали доволі загально імунітети посадових осіб і не передбачали таких для організації.

Оскільки норми Статуту не були достатньо конкретизовані і не вирішували всіх практичних питань, виникла необхідність їх доповнення. У 1926 р. було укладено *modus vivendi* між Лігою Націй і Швейцарією про дипломатичну присутність Ліги Націй в Женеві. Основним принципом угоди стало надання Лізі та її посадовим особам того ж статусу і прерогатив, що й дипломатичним представництвам в Берні. Приміщення і архіви Ліги Націй оголошувалися недоторканими, як і помешкання Генерального секретаря та його заступників. Всім посадовим особам Ліги вище певного рівня оплати надавався імунітет від цивільної та кримінальної юрисдикції; всі посадові особи Ліги користувалися фіскальними привілеями. Персонал вищого рангу мав митні привілеї: не сплачував мита і користувався свободою від огляду багажу при в'їзді та виїзді з Швейцарії, мав право на дипломатичні номери. Однак ця угода, що представляла собою двосторонню домовленість між Лігою Націй і Швейцарією, не зв'язувала держави-члени зобов'язаннями щодо забезпечення привілеїв та імунітетів офіційних осіб Ліги, тож не забезпечувала надійної правової основи для постійної незалежності організації.

Потрібно зауважити, що застосування до організації і її персоналу за аналогією дипломатичних привілеїв та імунітетів має свої недоліки, що визначаються різною правовою природою держави і ММУО, яка не є суверенним суб'єктом, не має власної території і власних громадян. Член дипломатичного персоналу представництва держави, в принципі повинен мати громадянство держави, яку представляє. Якщо ж членом іноземної дипломатичної місії є громадянин приймаючої держави, то він матиме значно вузкий і чітко визначений імунітет. Натомість для організації так би мовити «природньо», що її посадові особи мають громадянство і тісний зв'язок з державою-членом, включаючи державу перебування. Наступний проблемний момент полягає в тому, що дипломатичний агент, який має імунітет від юрисдикції іноземного суверена (держави перебування дипломатичної місії), залишається при цьому під юрисдикцією власної держави. Третій момент пов'язаний з повагою до привілеїв і імунітетів. Держави, підтримуючи дипломатичні відносини, як самі скеровують до інших суверенів дипломатичні місії, так і приймають місії інших держав. А отже принцип взаємності є певним «запобіжником» порушень привілеїв та імунітетів, стимулом для держав поважати дипломатичні імунітети.

При заснуванні ООН враховувалися недоліки її попередниці Ліги Націй загалом, і, в тому числі, й у питанні привілеїв та імунітетів. Останнє, через незначну і суперечливу практику регламентації і застосування привілеїв та імунітетів до міжнародних організацій, представляло собою невизначену сферу. Саме створення ООН і нормотворча діяльність в рамках цієї організації сприяли формуванню сучасного підходу до питання привілеїв та імунітетів ММУО.

Засновники ООН визнали необхідним, щоб організація мала статус юридичної особи згідно з внутрішнім законодавством держав-членів. Така правосуб'єктність в межах національного права була потрібна для того, щоб міжнародна організація могла задовольнити практичні потреби, наприклад придбання майна, можливість звернення за захистом своїх приватно-правових інтересів в національних судах. Тож ст. 105 Статуту визначила загально поло-

ження: ООН користується на території кожного з своїх членів такими привілеями та імунітетами, які необхідні для досягнення її цілей (п. 1). Представники членів організації та її службові особи також користуються привілеями та імунітетами, які необхідні для самостійного виконання ними своїх функцій, пов'язаних з діяльністю ООН (ст. 105 п. 2) [9]. На забезпечення незалежності членів персоналу ООН від урядів держав спрямована ст. 100, що вимагає від останніх поважати міжнародний характер обов'язків персоналу [9]. Отже в Статуті ООН знайшла закріплення саме функціональна концепція щодо привілеїв та імунітетів організації і персоналу.

Загальні положення про привілеї та імунітети закріплені в Статуті ООН були конкретизовані в окремих договорах. Така можливість передбачалася ст. 105 п. 3 Статуту: Генеральна Асамблея може розробити рекомендації для визначення деталей застосування пунктів 1 і 2 даної статті, а також може пропонувати Членам організації Конвенції для цієї мети [9]. Тож вже на першій сесії Генеральної Асамблеї у лютому 1946 р. була прийнята Конвенція про привілеї та імунітети ООН, яка набула чинності у вересні 1946 р. [10].

Договір конкретизував поняття функціонального імунітету ООН і деталізував привілеї та імунітети посадових осіб ООН та представників держав-членів. Доволі чітко і конкретне формулювання статей дозволяє говорити про них як про норми, що самоздійснюються, тобто можуть застосовуватися національними судами напряму (звичайно з врахуванням положення національних норм про дію міжнародного права у внутрішньому правопорядку), оскільки їх реалізація не вимагає уточнення у внутрішньому законодавстві.

В ст. I цієї Конвенції закріплюється, що ООН є юридичною особою і правоздатна: а) укладати договори; б) придбати нерухоме і рухоме майно і розпоряджатися їм; в) порушувати справи в суді [10]. Така регламентація забезпечила організації спроможність бути суб'єктом приватного права, отже можливість здійснювати повсякденні операції необхідні для нормального функціонування. Стаття II містить привілеї та імунітети майна, фондів і активів ООН. Ключове положення щодо імунітету від юрисдикції міститься в розділі 2 цієї статті: «Об'єднані Нації її власність і активи, де б вони і в чийому розпорядженні вони не знаходились, користуються імунітетом від будь-якої форми судового втручання, крім випадків, коли організація сама визначено відмовляється від імунітету в якому-небудь окремому випадку. Однак передбачається, що ніяка відмова від імунітету не розповсюджується на судово-виконавчі дії» [10]. Конвенція передбачає недоторканість приміщень і майна ООН, що означає їх звільнення від обшуку, ревізії, конфіскації та інших форм виконавчого, адміністративного, судового, законодавчого втручання (розділ 3 статті II) [10]. Розділ 4 передбачає абсолютну недоторканість архівів Організації. Важливими привілеями, наданими Конвенцією Організації є фіскальні імунітети. Стаття III передбачає гарантії засобів зв'язку і імунітети валізі і кур'єрам ООН аналогічні імунітетам дипломатичних кур'єрів і валізі [10].

Крім привілеїв та імунітетів самої Організації Конвенція передбачає привілеї та імунітети для трьох категорій осіб, що мають вирішальне значення для функціонування ООН: 1) представників держав-членів; 2) посадових осіб ООН; 3) експертів у відрядження по справах ООН. Тоді як до представників держав-членів застосовуються *mutatis mutandis* дипломатичні привілеї та імунітети, посадові особи ООН користуються функціональним імунітетом, а саме: не підлягають судовій відповідальності за сказане чи написане ними і за всі дії, здійснені ними в якості посадових осіб (стаття V розділ 18 (а)); та користуються низкою фіскальних привілеїв. Тільки Генеральний Секретар та всі його Помічники користуються повними диплома-

тичними привілеями та імунітетами. Важливе положення міститься в статті V розділ 20, де наголошується, що «привілеї та імунітети надаються посадовим особам в інтересах Об'єднаних Націй, а не для їх особистої вигоди» [10]. Тож цей же розділ передбачає право і обов'язок Генерального Секретаря відмовитися від імунітету, що наданий будь-якій посадовій особі, в тих випадках, коли імунітет заважає відправленню правосуддя і від нього можна відмовитися без шкоди для інтересів ООН. Право відмовитися від імунітету самого Генерального Секретаря належить Раді Безпеки ООН.

Експерти в місіях ООН, що працюють за тимчасовим і спеціальним мандатом також користуються певними функціонально обмеженими привілеями та імунітетами, як вони закріплені в статті VI Конвенції [10].

Конвенція про привілеї та імунітети ООН вплинула на наступні договори щодо привілеїв та імунітетів міжнародних організацій як універсальних так і регіональних. Вже у 1947 р. була прийнята Конвенція про привілеї та імунітети спеціалізованих установ ООН. Договори, на які вплинула Конвенція 1946 р. чисельні, зокрема Генеральна угода про привілеї та імунітети Ради Європи 1949 р., Угода про привілеї та імунітети Організації американських держав 1949 р., угоди про штаб-квартири міжнародних міжурядових організацій.

Отже в теорії питання про природу привілеїв та імунітетів не відразу було вирішене на користь визнання останніх в якості складової частини правосуб'єктності ММУО. На даний час в науці міжнародного права привілеї та імунітети організацій розглядаються як такі, що носять функціональний характер, оскільки надаються ММУО саме для досягнення її мети та для безперешкодного і ефективного виконання посадовими особами організації своїх функцій, які закріплені у засновницьких документах.

Привілеї та імунітети ММУО закріплюються, в різних договірних джерелах. В першу чергу це установчий документ відповідної ММУО. Іншим джерелом можуть бути багатосторонні угоди прийняті для врегулювання питання про привілеї та імунітети. Важливими в цьому питанні є договори з приймаючою країною щодо штаб-квартири організації. Як ми вже зазначали, не є джерелом міжнародного права, але має важливе значення для забезпечення привілеїв та імунітетів ММУО національне законодавство.

В сучасній доктрині дискутується питання про наявності в діючому міжнародному праві звичасвої норми щодо юрисдикційних імунітетів ММУО. Якщо, стосовно імунітетів держави справедливо говорити про їх звичасвий характер, то щодо юрисдикційних імунітетів ММУО навряд чи можна стверджувати про наявності такої звичасвої норми. Переважаючою точкою зору в доктрині є думка, що підстави імунітету ММУО впливають виключно із договірних норм. Так М. Вуд здійснивши дослідження діючих чинних міжнародних договорів, національного законодавства і рішень національних судів та ін. прийшов до висновку, що існує значна неоподібність у позиціях національних судів і договори,

що регламентують імунітети міжнародних організацій не свідчать про наявності загальної практики в цій сфері, не кажучи про *opinion juris* [11, с. 312].

Теорія функціоналізму щодо ММУО міцно закріпилася в доктрині міжнародного права. Організація наділяється суверенними суб'єктами певними функціями, закріпленими в статутних документах, має правосуб'єктність діяти задля реалізації цих функцій (причому певні повноваження можуть прямо не передбачатися в установчому документі організації – так звані домисловані повноваження [2]). Доки організація діє на виконання цих функцій вона не повинна зазнавати втручання з боку держав, гарантіями чого виступають привілеї та імунітети. Отже ідея функціональності визначає межі можливих дій ММУО, однак діючи в цих межах організація де-факто має абсолютний імунітет. Так вище розглядалася ст. II розділ 2 Конвенції про привілеї та імунітети ООН, що регулює імунітет від юрисдикції. Вона передбачає, що ООН, її власність і активи користуються імунітетом від усіх форм судового процесу, за виключенням випадків прямої відмови. Щоправда ця «абсолютна» формула дещо пом'якшена статтею VIII розділу 29 Конвенції вимагає від ООН передбачити відповідні способи врегулювання спорів приватно-правового характеру, стороною в яких є ООН [10]. У XIX ст., коли заявили перші ММУО, щодо держав панувала теорія абсолютного юрисдикційного імунітету. Однак з розширенням залучення держави до приватно-правових відносин виникла концепція функціонального (обмежувального) імунітету держави. Згідно з нею держава і її власність мають імунітет, коли суверенний суб'єкт здійснює суверенні функції (*acta jure imperii*), і не користується ним у випадку комерційних правовідносин (*acta jure gestionis*). У другій половині XX ст. низка держав прийняли національні акти, якими закріплювалася концепція обмежувального імунітету. У 2004 р. була прийнята Конвенція ООН про юрисдикційні імунітети держав та їхньої власності, яка оснований на цій концепції. Тож виникає питання, чи поширюються винятки з державного імунітету на ММУО та чи може їх юрисдикційний імунітет бути обмеженим? Це питання залишається складним і суперечливим, і буде глибше досліджено в наступних роботах.

Таким чином, концепція привілеїв та імунітетів ММУО почала розвиватися з появою перших міжнародних організацій. З еволюцією підходів щодо правосуб'єктності ММУО розвивалася і концепція привілеїв та імунітетів, враховуючі ті положення, що вже сформуливалися в міжнародному праві в цій сфері стосовно держав. У розвитку концепції імунітету міжнародних організацій можна виділити три етапи. В сучасному міжнародному праві і доктрині міцно закріпилася ідея функціонального характеру привілеїв та імунітетів ММУО. Джерелами привілеїв та імунітетів ММУО є договірні норми. В сучасній доктрині дискусійними є питання про наявності в діючому міжнародному праві звичасвої норми щодо юрисдикційних імунітетів ММУО та можливості обмеження юрисдикційних імунітетів ММУО.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міжнародне публічне право : підручник / за ред. В.М. Репецького. К. : Знання. 2012. 447 с.
2. Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations. International Court of Justice advisory opinion of april 11th 1949. URL: <https://www.icj-cij.org/en/case/4/advisory-opinions>
3. Буткевич О.В. Історія міжнародного права : підручник. К. : Видавництво Ліра-К, 2013. 416 с.
4. Pajuste T. The Evolution of the Concept of Immunity of International Organizations. *East-West Studies*. 2018. Issue 8. P. 6-20.
5. Лондонська конвенція від 1 (13) березня 1871 г. URL: <https://cyberpedia.su/8xb1e5.html>
6. Kunz J.L. Experience and Techniques in International Administration. *Iowa Law Review*. 1945/1946. Vol. 31. P. 40-57.
7. League of Nations, Covenant of the League of Nations, 28 April 1919. URL: <https://www.refworld.org/docid/3dd8b9854.html> [accessed 13 November 2022]
8. Karen Gram-Skjoldager. From the League of Nations to the United Nations: Milestones for the International Civil Service. URL: <https://www.daghammarskjold.se/publication/milestones-ics/>
9. Статут ООН URL: <https://www.un.org/ru/about-us/un-charter/full-text>
10. Конвенція про привілеї та імунітети ООН 1946 р. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/privileg.shtml
11. Wood M. Do International Organizations Enjoy Immunity Under Customary International Law? *International Organizations Law Review*. 2014. 10(2). P. 287-318.